

A-32

№ 71

**Държавна Бубарска Опитна и Контролна
Станция — Враца**

ЗНАЧЕНИЕТО

на низкостебленитѣ форми черници и
тѣхното отглеждане.

ОТЪ

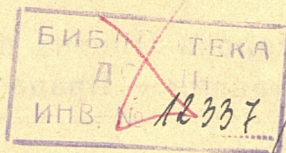
ТОДОРЪ ДУШЕВЪ
(Инженеръ-агриколъ)

Заведющъ Бубарската Опитна Станция — Враца

ВРАЦА. — ПЕЧАТНИЦА СТ. ЦЕКОВЪ. — 1928.

ВСИ „В. Коларов“
Част 1

ТНД 28

67 X 1483/1884

3

Следъ войната интересът към бубарството се засилва въ всички бубарски страни на свѣта. Това се обяснява главно съ обстоятелството, че пашкула, който е първичната материя на копринената индустрия, започва да се използва за приготвление на предмети отъ най-общо употребление. Днесъ европейскитѣ производители на коприна смѣтатъ вече, че коприната има своето важно и международно обменно значение не като артикулъ на лукса. Тѣ смѣтатъ, че коприната, която се изразходва за приготвление на предмети отъ луксозно естество, едно незначително количество въ сравнение съ това, което се употребява за предметитѣ отъ общо употребление. Употреблението на коприната за горнитѣ цели расте отъ година на година. Това обстоятелство заставя странитѣ, производители на пашкули въ Европа, и източна Азия да взематъ енергични мѣрки за увеличение пашкулното производство. Така въ Европа, Италия Франция и Испания днесъ взематъ изключителни мѣрки за възможното най-голъмо засилване на своето производство. Италия, която въ това отношение държи първенство въ Европа и която познава добре условията на международния пазаръ увеличава ежегодно своето производство съ милиони. Тя си е задала за целъ въ най-скоро време да удвои своето 50 милионно производство, въпреки сравнително малкото земя съ която разполага. Подема на бубарството въ източна Азия е още по-голъмо особено въ Япония. Тази планиниста страна, на която само 17.7% е годна за полско земледѣлие, благодарение на неуморния трудъ и предприемчивостъ на японца, днесъ е първата бубарска страна на свѣта. За своето бубарство японца е завзелъ планинитѣ и ги е преобърналъ въ цвѣтущи черничеви градини. И надъ писти мѣста, чрезъ рационална обработка и торене, той твори благосъстоянието за страната си, като увеличава производството на пашкули за смѣтка на европейското такова, всѣка година прогресивно съ 10, 20, 30 милиона кгр. Прочие, увеличението производството на пашкули е общо явление днесъ за всички бубарски страни. Може би не всички подети инициативи ще се разрастнатъ и ще преуспѣятъ. Подетата у насъ обаче, отъ нѣколко години инициатива за засилването на бубарството, трѣбва на всѣка цѣна да прѣуспѣе, защото по своето естество това по-

следното е въ състояние въ най-скоро време да помогне за финансовото и стопанско повдигане на страната ни.

Достатъчно е да напомнимъ, че днесъ като се занимаватъ само съ бубарство около 60,000 земледѣлски стопанства, отъ бубарството влизатъ въ страната ни около 200,000,000 лв. годишно, за да се схване голѣмото значение, което има за нашето народно стопанство този дребенъ отрасълъ. А условия за отглеждане на бубата ние имаме не за 60,000 земледѣлски стопанства, а за 300,000 и повече. Днесъ у насъ се отглеждатъ около 50,000 унций бубено семе, когато условията ни позволяватъ да бждатъ отгледани 300,000 унций, отъ които при едно средно производство отъ 50 кгр. на унция ще може да се добие около 15,000,000 кгр. пашкули равняващи се на около 1 милиардъ и половина лева. И за реализирането на този грамаденъ приходъ, важното е че не се изискватъ нито много срѣдства, нито много време. Всѣки може да си представи прочие, при тази тежка финансова криза въ която се намира страната каква важна роля би могло да изиграе въ насъ едно подобро и засилено бубарство. На всѣко земледѣлско стопанство то ще осигури доходи, а въ такива съ слабо полско земледѣлие, каквито сж балканскитѣ области, нуждния доходъ за пълно препитаване. Бубарството е единичко отъ земледѣлскитѣ отрасли, който въ най-скоро време ще може да подобри много западнали економически крайща у насъ и да ги издигне на завидно и цвѣтущо състояние, каквито могатъ да бждатъ много отъ нашитѣ балкански области.

Прочие, бубарството е отрасълъ, който заслужава най-голъмо внимание. И трѣбва да се направи всичко възможно часъ по-скоро да се засили и подобри тамъ кждето то се практикува и да се въведе тамъ кждѣто не е въведено. Въ грижитѣ ни за балканскитѣ крайща бубарството трѣбва да бжде на първи планъ. Обаче, за да може да се създаде едно подобно бубарство, за което говоримъ по-горе нужно е да се осигури необходимия черничевъ листъ. Днесъ въ страната ни има око 35,000 декари черничеви градини, които служатъ да се отхранятъ около 50,000 унций бубено семе отъ което се получава срѣдно около 1,500,000 кгр. пашкули. А за да получимъ 15,000,000 кгр. пашкули, нужно е да се създадатъ надъ 300,000 декара черничеви градини. Нѣщо повече, предъ перспективата за една втора реколта въ страната ни — това количество ще се окаже малко. Схващайки голѣмото значение на бубарството за страната ни, Министерството на земледѣлието отъ 3 години започва усилено развъждане на черницата, като чрезъ свойтѣ органи широко пропагандира

между населението нейното засаждане въ низки, срѣдни и високостеблени форми. И днесъ повика му е: „садете черници!“ Жертвитѣ, които прави то за засилването на този отрасълъ отъ нашето селско стопанство сж голѣми. То дава почти на безценица произведения черничевъ разсадъ — годенъ за черничеви насаждения въ форма на черничеви ливади по 50 лв. 1000-та чернички. Инициативата на Министерството на Земледѣлието трѣбва да бжде подета и подпомогната отъ всички стопанско-обществени институти у насъ, които работятъ за засилването на нашето селско стопанство: общини, постоянни комисии, кооперации, земледѣлски дружества и др.

И така, засаждането на черниците трѣбва да бжде започнато масово. Обаче предвидъ на изключителнитѣ обстоятелства, въ които се намира страната ни възниква и следния въпросъ: „къмъ коя форма черничеви насаждения трѣбва да пристѣпимъ на първо време за да можемъ да имаме въ най-скоро време листъ за отхранване на бубитѣ“. Пѣтя въ това отношение е посоченъ на практика отъ най-издигнатата въ бубарско отношение страна днесъ—Япония. Тази последната чрезъ тѣй нареченитѣ черничеви ливади е съумѣла да увеличи количеството на черничевата си шума и чрезъ това до грамадни размери пашкулното си производство. Въ Япония редко се срѣщатъ днесъ срѣдностебленитѣ или високостебленитѣ форми черници. Обикновената форма подъ която се отглежда черницата е низкостеблената форма, която има нѣколко групи. Една отъ тѣзи форми е сѣщинската черничева ливада, която е позната само въ Япония и която се получава направо отъ семе. Тази форма низкостеблена черница нѣма широко разпространение и въ Япония, освѣнъ въ нѣкой области, кждето напоследѣкъ, въпреки благоприятни климатически условия все пакъ започва да се изоставя. Опититѣ въ Европа (Франция) за въвеждането на този родъ плантации сж свършено пропаднали. Широко разпространение днесъ иматъ въ Япония черничевитѣ низкостеблени форми на които фиданкитѣ сж засадени на разстояния отъ 30—80 см. по редоветѣ и отъ 80—1.50 между редоветѣ. Това сж насаждения, които споредъ японцитѣ даватъ по доброкачественъ листъ. Тази форма е разпространена днесъ подъ названието „черничеви ливади“ и въ Европа (Италия) и се въвежда у насъ, въ връзка съ засилването на бубарството ни. Опититѣ у насъ показватъ, че тя вирѣе много добре, особено по-високитѣ и проветриви мѣста, които не сж изложени на късни пролѣтни слани и ранни есенни такива. Отхранванията пѣкъ на бубитѣ отъ тѣзи низкостеблени форми въ станцията и нѣкой други области изъ страната ни, сж показали, че по

отношение качеството на добититѣ пашкули и рандеманъ—тѣ въ нищо не отстъпватъ на тѣзи добити отъ стари високостеблени черници, напротивъ на често ги и превъзхождатъ. Къмъ низкостебленитѣ форми черници отглеждани въ Япония спадатъ още и черницитѣ, които се садятъ и отглеждатъ като лозе. Тѣзи последнитѣ макаръ и да се садятъ на разстояния почти еднакви съ тѣзи на черничевитѣ ливади 1 на 1 м. или 1 на 1.50 м., обаче резането имъ става не въ основата на клонитѣ както при черничевитѣ ливади. Къмъ низкостебленитѣ спадатъ и черницитѣ въ форма на кордонъ и живъ плетъ Високостебленитѣ черници макаръ и да не сж изхвърлени напълно сж изоставени почти отъ всички страни, днесъ на по заденъ планъ. Тѣхното стглеждане е запазено за по специалнитѣ случаи насаждения: алеи, бордюри, отдѣлни дървета, за по низкитѣ мѣста. И така въ всички напреднали въ бубарско отношение страни низкостеблената форма черници се предпочитатъ. Ето защо преди да пристѣпимъ къмъ специалното разглеждане на групата низкостеблени черници нека се спремъ на кратко върху предимствата, които представляватъ низкостебленитѣ черници предъ високостебленитѣ такива. И наистина, низкостебленитѣ черници трѣбва да се предпочитатъ предъ високостебленитѣ, защото тѣ отговарятъ на днешното економическо положение, което налага да се произвежда по-бързо. Високостебленитѣ черници даватъ листъ за храна на бубитѣ едва къмъ 7—8 година отъ посаждането си, когато тѣзи отъ низкостебленитѣ на втората или третата година отъ насаждан ето. Освѣнъ това, низкостебленитѣ черници иматъ следнитѣ неоспорими предимства предъ високостебленитѣ, а именно:

1. Използуването на листа отъ низкостебленитѣ форми черници започва още на втората или трета година отъ посаждането имъ.
2. Низкостебленитѣ форми даватъ сравнително много по-голѣмо количество листъ отъ високостебленитѣ при из-ползуването на една и сѣща площъ земя.
3. Чрезъ тѣхъ почвата се използва по-рационално.
4. Брането на листа и други нѣкой операции върху черницата се извършватъ по-лесно.
5. Костумата цена на листа е сравнително много по-малка.

Що се отнася до хранителната стойностъ на листа, то сравнителнитѣ проучвания върху химическия съставъ на листа добитъ отъ низкостеблени черници сж доказали, че изобщо листата на низкостебленитѣ форми черници сж по-богати на хранителни вещества, отколкото тѣзи на високостебленитѣ.

Така напр. общото количество азотни вещества е винаги по-голямо въ нискостеблените форми, отколкото въ високостеблените форми. И имайки предвид обстоятелството, че, копринената материя не е нищо друго освен една секречия на азотните вещества, които се намират въ листа, то пашкулите които се добиват от буби хранени съ лист от нискостеблени черници ще бъдат по-богати на коприна. Сравнителните опити на станцията от две години насам потвърждават установените горни положения.

Получените пашкули от буби хранени съ лист от нискостеблени черници по своя рандеман и качество въ нищо не отстъпват на тези от високостеблените черници, даже ги превъзвигат. Прочие от горното се вижда ясно, че нискостеблените форми заслужават най-широко разпространение и че въ настоящия момент се налага тях да възприемем. Обаче културата на черницата познава няколко вида нискостеблени черници, а именно:

1. Черничевы ливади.

2. Черници джуджета, черници въ форма на лозе, на които короната се формира на 30—70 см. над земята.

3. Живи плетове.

4. Черници въ форма на кордонъ.

Коя от горните четири групи да предпочетем? — Въ една идеално устроена черничева плантация не трябва да липсва нито една от горните групи. Въвеждането им обаче въ нашето селско стопанство трябва да стане постепенно, като се почне съ черничевата ливада и се свърши съ черниците засадени въ форма на кордонъ, защото за поддържането им на живите плетове и черничевите кордони се изискват по-големи грижи и по-добра техническа подготовка от страна на бубохранителя. Нека разгледаме по отделно особеността на тези групи нискостеблени черници и се спремъ върху начините на тяхното създаване.

ЧЕРНИЧЕВА ЛИВАДА.

Наименованието на черничевата ливада води произхода си от онзи първоначални черничевы насаждения, които японците за увеличението на черничевата си шума въвеждаха въ миналото чрез просто засеване на черничево семе, от което се получават малки съгъстени чернички които се косятъ всяка година като ливадите. Тази сжщинска форма черничева ливада, както казахме въпреки благоприятните климатически условия за вире-

нието ѝ въ някои области на южна Япония не може да вземе широко разпространение. Днесъ тя се изоставя почти на всекъде въ Япония, защото листа, който се добива от нея не е тъй доброкачественъ и трудно се поддържа правилната ѝ обработка. Въ черничевите ливади възприети днесъ въ Япония и Европа черничките сж засадени на известно разстояние една от друга по редовете и между редовете. Разстояния между дръвчетата въ реда се движат от 30—60 сантиметра, а разстоянията между редовете от 0.80—1.20 м. Черничките не се косятъ, а се режатъ всяка година наравно съ земята. Сжщинската черничева ливада създадена от семе и експлоатирана чрез косене не е разпространена и въ Европа. Опити за много гъсти насаждения черници (5 см. по редовете и 30 см. между редовете) добити от семе — нещо подобно на сжщински черничевы ливади въ Япония сж правени и въ Европа, но днесъ те сж изхвърлени от употреба, като малотрайни трудно обработваеми и за долнокачествени съ листъ. Така че сжщинските черничевы ливади днесъ сж изхвърлени от употреба и въ Европа. Тази низка форма черничево насаждение, която си пробива път днесъ въ всички бубарски страни, под форма на черничевы ливади, може по-скоро да се нарече черничева горичка, черничевъ храстъ, но не и ливада. Въпреки констатираната неправилност въ понятието италианците и французите наричатъ днесъ своите черничевы горички и храсти съ наименование черничева ливада (Proto di gelso, miriers en prairies). Нека сега се спремъ върху тяхното създаване.

Изборъ на мѣсто. Изложението на мѣстото определено за черничева ливада нѣма голямо значение. Всички изложения сж добри. Обаче ако бубохранението иска ранъ листъ, трябва да се подбере южно изложение; ако ли иска късенъ листъ — северно. За черничевы ливади не трябва да се избиратъ низки мѣста, а такива по високите и провѣтриви мѣста за да не се нападнатъ черничките от ранните пролѣтни и късни есени слани. Черничевата ливада вирѣе и въ сравнително бедни почви, обаче тя се развива и преуспѣва толкова по-добре, колкото почвата е по-богата, по-топла и по-лесно обработваема. Ето защо, тамъ където се има възможностъ да се определи добро мѣсто за черничева ливада, бубохранителя не трябва да се скъпи. Създадената на такова мѣсто черничева ливада ще изкупи изразходваното по нея съ изобиленъ и доброкачественъ листъ.

Подготовка на мѣстото. Мѣстото на черничевата ливада се подготвя презъ есенъта или началото на зимата: м. м. Ноемрий и Декемврий, два месеца преди засаждането на

Всичко е известно
Централна библиотека
ПЛОДНИ

черничките. Дълбочината на обръщането е въ зависи-
мост от естеството на почвата. Ако е ровка, дълбока и
пропусклива обръщането на 30 — 40 см. е достатъчно. Ако
ли пък почвата е тежка, мѣстото трѣбва да се обърне на
50—60 см. дълбочина. При обръщането трѣбва да се изпол-
зува случая да се натори мѣстото, ако почвата е бедна, съ
смѣсенъ или оборски торъ. Тази работа е много удобно да
бѣде извършена презъ време на обръщането, като торътъ
се разхвърля равномерно върху повърхността на мѣстото,
което обръщаме и се затрупва постепенно съ обръщането.
Торътъ трѣбва да бѣде затрупанъ съ 15—20 см. земя. Ако
торимъ само съ оборски торъ ще е нужно за декарь 3000
—4000 кгр. въ зависимост отъ богатството на хранителнитѣ
вещества на мѣстото. Въ случай че се употребяватъ смесе-
ни торове, тогава ще се постави следното количество, а
именно: отъ 2000 — 3000 кгр. оборски торъ, суперфосфатъ
40 — 50 кгр. калиевъ сулфатъ отъ 7 — 12 кгр. и чилска
силитра отъ 20 — 25 кгр. на декарь. Химическите торове:
суперфосфатъ и калиевъ сулфатъ се поставятъ презъ зимата
—ноемврий и декемврий. Презъ сѣщото време се поставя и
оборски торъ.

Чилската силитра се поставя презъ м. мартъ.*)

Посаждане на черничките. Посаждането на черничките се
извършва напролѣтъ. Въ страни съ мека зима посаждането
може да стане и презъ есента, обаче за нашитѣ условия про-
лѣтнитѣ посадки сѣ за предпочитане. За черничевитѣ ли-
вади се взематъ едногодишни чернички отъ семенилището или
пикирочника. Днесъ Министерството на Земледѣлието приготвя
този материалъ и за поощрение раздава на населението на
много низки цѣни—50 лв. 1000 чернички. Посаждането чер-
ничките за черничевы ливади се извършва на редове, като се
спазва щото расстоянията между черничките въ реда да бѣде
отъ 30—60 см. а расстоянията между редоветѣ отъ 80 см.—1.20
м. За нашитѣ условия: почвени, климатически, добивъ на
листъ и такива на обработка, най-добри резултати за сега
изглежда ще даватъ насажденията 50 см. по редоветѣ и 1 м.
между редоветѣ; ние и тѣхъ препорѣчваме. Въпроса, кои ва-
риетети отъ бѣлата черница да се предпочитатъ при създа-
ването на черничевы ливади не е още проученъ. Всички доб-
ри вариетети на бѣлата черница сѣ удобни. Нашата мѣстна
подобрена бѣла черница е сѣщо добра.

*) Горнитѣ торове могатъ да се набавятъ отъ Българското Землед.
Д-во София ул. Гладстонъ № 69 на цѣна 10 лв. суперфосфата, 4 лв. ка-
лиевъ сулфатъ и 13 лв. чилската силитра.

Грижи къмъ черничевата ливада следъ засаждането. Както
позето тѣй и черничевата ливада е интензивна култура, затова
и грижитѣ къмъ нея сѣ много по-голѣми, колкото къмъ обик-
новенитѣ черничевы насаждения. Обработката на почвата
трѣбва да се подържа най-редовно, като най-малко два пѣти
въ годината черничките се прекопаватъ, особено презъ пър-
витѣ две години. Плевели въ черничева ливада не трѣбва да
се допускатъ. За да можемъ да очакваме едно по голѣмо ко-
личество листъ отъ черничевитѣ ливади нужно е мѣстото
имъ да се наторява ежегодно следъ всѣко бране на листа
презъ есента.

Бране на листа и количеството. Презъ първата година
черничките не се режатъ, не имъ се използва листа. Тѣ се
оставятъ да се развиватъ на свобода за да могатъ да натру-
патъ повече хранителни вещества и се засилватъ. Използу-
ването листа на черничевитѣ ливади започва отъ втората го-
дина отъ посаждането на черничките на постоянно мѣсто.

Сѣбирането на листа става чрезъ изрезването на клон-
ките на глава, като се режатъ до дъното безъ чепове. Вслед-
ствие низкото резане на черничките, образуватъ се главини,
които отъ година на година се издигатъ и разклоняватъ все
повече и повече. Когато главината се издигне много високо,
тя се реже за подмладяване. Къмъ резането на клонитѣ не
трѣбва да се пристѣпя до като листа не се е развилъ добре,
тѣй като при раното резане листа е дребенъ, мекъ и неспо-
ренъ при храненето. Не трѣбва сѣщо така да закъсняваме и
изрезването на клонките, тѣй като късно резанитѣ клонки не
могатъ да узрѣятъ добре и се повреждатъ презъ зимнитѣ
студове. Ето защо, щомъ се забележи, че листа е добилъ
своята окончателна форма, клонки могатъ да се режатъ. До
това време листа се берѣ отъ рѣжа.

Листа, който се получава отъ единъ декарь черничева
ливада е въ зависимост отъ числото на черничевитѣ фи-
данки засадени въ декарь, отъ силата на почвата, отъ въз-
растъта на черничевата ливада, отъ състоянието на климати-
ческите фактори презъ годината, отъ грижитѣ които се пола-
гатъ за тѣхъ. Въ Япония, Италия и Франция, където черни-
чевата ливада е въведена отъ по-рано, добре гледаната чер-
ничева ливада съ 2000 черничевы фиданки, въ декарь дава
отъ 1500—3000 кгр. листъ презъ времето отъ 3 — 10 години
включително отъ създаването ѝ. Следъ десетата година ко-
личеството на листа започва да намалява. Черничевы ливади
у насъ нѣма. Тѣ тепърва се създаватъ. Дали ще можемъ при
нашитѣ български условия да имаме цитиранитѣ по-горе ко-
личества листъ, това ще покажатъ създаденитѣ вече първи

опити съ този видъ насаждения. Обаче ако отъ нашитѣ черничеви ливади ние започнемъ да получаваме на първо време, не по 3000 кгр., а 500 — 1500 като срѣдно производство, то ще бжде все пакъ много добре, защото за да се получи това голѣмо количество листъ отъ високостебленитѣ черници, необходимо е една площъ двойно по голѣма и време двойно и тройно повече.

Отъ всичко гореизложено следва, че черничевитѣ ливади заслужаватъ най голѣмо внимание, и че въ момента тѣ сж единъ отъ най главнитѣ фактори за засилването на нашето пашкулно производство. Тѣ сж, които ще помогнатъ бързо да се увеличи нашето пашкулно производство отъ 1—2 милиона кгр. на 10—15 милиона кгр. пашкули, отъ които ще се получава годишно 1 милиардъ лева за народното ни стопанство. Предимствата, които ни дава черничевата ливада предъ всички други култури сж на лице.

Ако отъ единъ декарь ливада можемъ да получимъ срѣдно 1500 кгр. листъ, то съ този листъ ще можемъ да отхранимъ 1.5 унция бубено семе, отъ което ще добиемъ, при добро гледане, 105 кгр. пашкули (70 кгр. пашкули трѣбва, да получаваме на всѣка цѣна отъ унция). Отъ полученитѣ 105 кгр. пашкули продадени по 80 лв. кгр. ще имаме доходъ 8400 лева. Такъвъ доходъ не може да даде никоя друга земледѣлска култура. И то само за 30 — 40 дни отъ годината. Черничевитѣ ливади трѣбва да бждатъ разпространени и съ огледъ на бждащето развитие на втората реколта пашкули у насъ, защото тѣхния листъ най-би подходжалъ за есенното бубохранение.

Разпространението на черничевитѣ ливади трѣбва да започне масово и въ размери въ които е започнало вече пропагандата Министерството на Земледѣлието. Инициативата на Министерството на Земледѣлието трѣбва да бжде подета отъ всички стопански институти въ страната ни работящи за повдигането и подобренieto за народното ни стопанство. Само чрезъ общи усилия ще можемъ въ едно скоро време на мѣстото на безполезнитѣ храсти, безплодни дървета и пусти мѣста да се създадатъ ценни черничевы плантации, които ще носятъ сигурно и добро благосъстояние на народа ни.

Сжщински низкостеблени черници.

Сжщинскитѣ низкостеблени черници — това сж черницитѣ джуджета, черницитѣ въ форма на лозе. Идеята да се сади и отглежда черницата въ чисто низкостеблена форма иде

пакъ отъ Япония. При тази низкостеблена форма насаждение, черницата се засажда въ редове на различни разстояния една отъ друга, обикновено отъ 0.75 м.—2 м. черничка отъ черничка. Въ Япония тази низкостеблена форма черница се засажда на разстояния 75 см — 1 м. черница отъ черница. Въ Италия и Франция тѣзи разстояния сж по голѣми отъ 2 м. Така напримеръ, Италия въ зависимостъ отъ почвата и мѣстността сади на разстояния 1 на 1 м. или 1.50 на 1.50 м. Французитѣ сж привърженици на по-голѣмитѣ разстояния при тази форма черничево насаждение 2 м. на 2 м. За нашитѣ условия най-подходящи разстояния азъ смятамъ италианскитѣ разстояния: 1 на 1 м. и 1.50 на 1.50. Тази низкостеблена форма черница не се реже, както при черничевитѣ ливади въ основата, а на извѣстно разстояние отъ земята.

Ето защо при създаването ѝ се формира корона на 30—50 см. надъ земята.

Изборъ на мѣсто. Мѣстото за тази форма насаждение трѣбва да отговаря на сжшитѣ условия, на които отговаря мѣстото на черничевата ливада. Обаче, трѣбва да се забележи, че тази форма вирѣе добре и при победни почви.

Подготовка на мѣстото. Мѣстото трѣбва да бжде обрнато презъ есенята или началото на зимата на една права лопата и на дълбочина 35—40 см. Дупкитѣ да се приготвятъ 2 месеци преди засаждането и да бждатъ: дълбоки 50 см. и широки 50 см.

Засаждане. Засаждането се извършва на пролѣтъ (презъ м. Мартъ и въ началото на м. Априлъ) въ прави редове на разстояния, които сме избрали: 1 на 1 или 1.50 на 1.50. За тази целъ се избиратъ доброкачествени едногодишни чернички съ добъръ лѣторастъ и добре развита коренна система. Следъ засаждането на фиданката, тя се отрезва на 30—50 см. надъ земята, като раната се покрива съ катранъ. На следующата година отъ всички новопокаралы лѣторасты, презъ първата година се оставятъ само четири, които иматъ най-добро положение спрямо върха на черничката. Тѣзи избрани четири клонки сж съ назначение да образуватъ бждащата корона на дървото.

Културни грижи. Както казахме и по-горе, тѣзи насаждения се отглеждатъ като лозята. Почвата имъ трѣбва да бжде чиста отъ бурени. Три окопавания презъ годината сж необходими: едно напролѣтъ преди разлистването, едно презъ лѣтото веднага следъ обираването на листа и едно презъ есенята. Хранителнитѣ вещества, които се взематъ отъ почвата чрезъ клонкитѣ и листата, трѣбва да бждатъ повърнати обратно

чрез торене. Тези чернички се торят или само с оборски торъ 2000 – 3000 кгр. на декаръ или пъкъ с смѣсени торове: оборски и химически. Тази низкостеблена форма е по дълготрайна отъ черничевата ливада, докато черничевата ливада трае 15–20 години, то тази низкостеблена форма може да изтрае 30–40 години, па даже и 60 години

Бране на листа и производство. Брането на листъ за храна на бубитъ започва на третата година отъ посаждането на черничевитъ фиданки. Въ зависисимостъ отъ мѣстнитъ климатически условия листа се бере отъ ржка, листъ по листъ, като клонкитъ се режатъ на дветъ години веднъжъ или пъкъ клонкитъ се режатъ всѣка година на глава и отъ клонкитъ се обира листа или се храни направо съ тѣхъ презъ четвъртата възраст, ако отхранваме бубитъ по метода съ цѣли клонки.

Количеството листъ, което се добива отъ 1 декаръ чисто низкостеблени черници на разстояния 1.50 една отъ друга възлиза на 1500–2000 кгр. листъ, при най добри спазени условия.

Що се отнася до качеството на листа, то многобройнитъ опити въ Япония сж доказали, че листа на тѣзи посаждения съ нищо не отстъпва на този добиванъ отъ високостебленитъ черници, напротивъ превъзхождатъ го по своята хранителностъ. Чистата низкостеблена форма черница е позната въ Франция още отъ 18 столѣтие Французкитъ бубохранители отъ практика сж установили, че низкостебленитъ черници, на които короната се развива на 30 – 50 см. надъ земята подхождатъ най-добре за беднитъ неплодни и сухи почви. Това последно тѣхно качество ни дава възможностъ да засаждаме черницата въ бедни и сухи почви и по такъвъ начинъ да използваме най-рационално земята, която имаме на разположение. Ето защо тамъ, където почвата е сравнително бедна и суха за препоръчване е да се дава предимство на черницитъ засадени въ форма на лозе, предъ черничевитъ ливади, които вирѣятъ по-добре въ по богатитъ и дълбоки почви. Отбелезвайки тѣзи качества на чисто низкостеблената форма трѣбва да забележимъ, че за преуспѣването на тази форма черници въ сухитъ и неплодни почви трѣбва да се избере и подходящъ сортъ черница. — Въ случая практиката е доказала, че най-подходящъ сортъ е Римската черница (*Morus alba romana*) Тукъ му е мѣстото да отбѣлежа, че у насъ съвсѣмъ малко внимание се обръща на сортъта и подвигата на черницата, които иматъ важно значение при отхранването на бубитъ и приспособлението на черницата къмъ почвата и климатическитъ условия на дадено мѣсто.

Черници въ форма на живъ плетъ.

Това е низкостеблената форма, която най-слабо е позната на нашия бубохранителъ. Живи плетове отъ черници сжществуватъ днесъ само въ нѣкой държавни стопанства у насъ. А ценнитъ страни, които иматъ тѣ, заслужаватъ да имъ се даде най-широко мѣсто въ нашето ново черничарство.

За тѣхъ не е нужно отдѣлянето на специални мѣста, отъ стопанството, тѣ се засаждатъ край пжтищата, синуритъ, лозята, нивитъ и градинитъ; тѣ сж една незаменима жива ограда на всѣки стопански дворъ.

Сравнителнитъ опити на бубарската опитна станция въ Тифлисъ и опититъ, които нашата опитна бубарска станция въ Враца отъ нѣколко години извършва, сж показали, че живитъ плетове даватъ освѣнъ изобилень, но и напълно доброброкачественъ листъ. Живитъ плетове даватъ неженъ и мекъ листъ, който е особено подходящъ за първитъ три възрасти. Живитъ плетове даватъ най-рано листъ и като така тѣхния листъ служи за захранването на бубитъ следъ излупването имъ. Листа имъ може лесно да се запази отъ кжснитъ студове, като се покрие съ човали, черги или др. нѣкои завивки. Живитъ плетове ще има да изиграятъ важна роля и при засилването на есенното бубохранение, тъй като чрезъ тѣхъ ще можемъ най-лесно да си осигуримъ подходящъ, мекъ и неженъ листъ крайно необходимъ за първитъ възрасти на бубитъ отъ това бубохранение.

Използуването на листа отъ живитъ плетове започва отъ третата година. Единъ добре формиранъ живъ плетъ може да даде отъ 2 – 4 кгр. листъ отъ 1 метъръ. Съ 100 метра живъ черничевъ плетъ може много добре да се отхранятъ 50 грама бубено семе отъ излупването имъ до втория сънь.

Сжществуватъ нѣколко начина за образуването на живия плетъ. Ние ще опишемъ само единъ отъ тѣхъ, който смѣтаме за най-практиченъ.

Изборъ на мѣстото. По отношение изложението на мѣстото опредѣлено за живи плетове, трѣбва да се каже, че всѣко изложение е подходящо. Благодарение на обстоятелството, че могатъ да се покриватъ съ човали, черги и др., когато се има опасностъ отъ осланяване или измръзване на листа имъ, живитъ плетове могатъ да се засаждатъ и по низкитъ мѣста, които се нападатъ отъ слани. По отношение почвата, тѣ не сж много вискателни. Вирѣятъ много добре и въ срѣдно богати почви. Специално мѣсто не е нужно, да се отдѣля за тѣхъ. Чрезъ тѣхъ ще използваме синуритъ между нивята, лозята, границитъ на двороветъ и пр.

Тръбва да се забележи обаче, че се практикува днес и създаването на живитъ плетове върху цели пространства на разстояние 5—6 м. единъ отъ другъ.

Подготовка на мѣстото. Още презъ есенъта или началото на зимата (м. м. Ноемврий и Декемврий), мѣстото определено за живи плетове, се подготвя, като се изкопава въ видъ на окопъ на дълбочина 50—60 см. и 0.80 — 1 м. ширина. При копанието трѣбва да се внимава щото горната земя да не се смѣсва съ долната; за тази целъ горната земя (първата лопата) се поставя отъ едната страна на окопа, а долната на другата. Откритъ веднажъ окопа, той остава така 1—2 месеца за да измръзне добре изкараната прѣстъ. Следъ това изкараната земя се налива обратно въ окопа, като се спазва щото горната земя да падне долу, а долната да остане отгоре.

Посаждане. Извършва се напролѣтъ презъ м. Мартъ въ топълъ сухъ день. За материялъ на живитъ плетове служатъ едногодишни или двугодишни чернички съ еднакво развито стебло и коренна система. Преди да се пристѣпи къмъ засаждането на черничкитъ въ живъ плетъ, коренитъ на избранитъ чернички се скъсяватъ на 10—15 см., а страничните израстъци по главното стебло се изрезватъ. Засаждането на черницитъ става, въ предварително приготвения окопъ, въ два успоредни единъ на другъ реда. Расстоянието между черничкитъ въ редоветъ трѣбва да бѣде 60—70 см. а това между редоветъ 25—35 см. Следъ като се засади единия редъ засажда се втория редъ, като се внимава черничкитъ на този последния да образуватъ съ две отъ черничкитъ на първия редъ трижълници. Или както се казва „засаждане въ шахматенъ редъ“. Засаждането трѣбва да се извърши на такава дълбочина, че черничкитъ да останатъ на такава дълбочина въ земята, на каквато сж били и по рано. Това последното правило трѣбва да се спазва при всички насаждения. Ако се разполага съ вода, фиданкитъ се поливатъ. Следъ всичко това засаденитъ чернички се пререзватъ на 5—6 см. надъ земята. Тѣй като листа на живитъ плетове служи обикновено за отхранване на бубитъ презъ първитъ имъ възрасти, живитъ плетове трѣбва да се образуватъ отъ рани вариетети черници, каквито сж напр дивата черница, моретовата, филипската и пр.

Грижи къмъ посадения живъ плетъ. Следъ изрезването на фиданкитъ, отъ стеблото излизатъ нѣколко клонки. Отъ тѣхъ се оставятъ две и три, които сж най-добре разположени спрямо главното стебло. Останалитъ се премахватъ. Премахватъ се сжщо така всички други излишни лѣторасты и издѣнки, които ще се яватъ презъ лѣтото. Къмъ края на

м. Юли, ако е нужно останалитъ лѣторасты се пензиратъ. Презъ лѣтото живия плетъ редовно се окопава

Презъ пролѣтъта на втората година запазенитъ лѣторасты се скъсяватъ на $\frac{1}{4}$ до $\frac{1}{3}$ отъ достигнатата дължина. Презъ второто лѣто тѣзи лѣторасты ще достигнатъ вече необходимата височина, на която ще трѣбва да се остави живия плетъ.

Формиране на живия плетъ. Формирането става по нѣ колко начина: 1. като отгледанитъ два или три лѣторасты се кръстосатъ подъ жгълъ 60°. Трѣбва да се спазва точно този жгълъ, защото ако клонкитъ сж наведени подъ жгълъ по-малкъ 60° — тѣ лесно изсхватъ; ако ли сж наведени подъ по-голѣмъ жгълъ, сѣхнатъ долнитъ клонки, които сж покарали върху главнитъ стебла и живия плетъ не може да се сгъсти. За да стане кръстосването правилно, трѣбва да се забиятъ въ крайщата на редоветъ на живия плетъ по два кола, като между тѣзи два кола се изопне телъ (№ 16) на три мѣста: на 30 см., 50 см., и 70 см. Ако плета е дългъ нужно е да се поставятъ междинни колове.

2. Живия плетъ може да се отгледва и безъ да му се дава особена форма. За тази целъ се постѣпва така: следъ засаждането на първоначалнитъ стебла се отрезватъ на 25 см., втората година се отрезватъ още на 25 см.—30 см. и на третата год. се отрезватъ на тази височина, на която ще се експлоатира и реже живия плетъ.

Подържането на живия плетъ, чрезъ редовно окопаване — чистене и наторяване е наложително. Най-подходяща височина за живитъ плетове, които ще се експлоатиратъ за листъ е 0.90 — 1 м.

Черници въ форма на кордонъ.

Французитъ особено препоръчватъ тази низкостеблена форма, защото казватъ тѣ — производството на листа при нея е голѣмо. Тази форма е сѣвсмъ непозната у насъ. Като низкостеблена форма даваме тукъ описанието ѝ. Препоръчваме на всички любители на модерното черничарство да я изпитатъ въ стопанствата си. За тази форма черници трѣбва да се избере богата почва. Ако не се разполага съ такава, при подготовката на мѣстото не трѣбва да се изпуска случая това последното да се натори добре. Мѣстото се обръща на общо основание както при сжщинскитъ низкостеблени черници на 30 — 40 см дълбочина споредъ естеството на почвата. Размеритъ на дупкитъ сж сжщитъ, като при черницитъ въ фома на лозе. Черницитъ предназначени да обра-